

«М'ЯКА СИЛА» КИТАЮ: НАПРЯМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

CHINA'S SOFT POWER: DIRECTIONS AND FEATURES OF UKRAINIAN SCIENTIFIC DISCOURSE

Мателешко Ю.П.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій
Ужгородського національного університету*

Предметом дослідження є «м'яка сила» Китаю крізь призму українського наукового дискурсу, з'ясування його головних напрямів та особливостей. Актуальність даної теми пояснюється зростаючою роллю КНР як світового лідера, станом та перспективами україно-китайських відносин, а також відсутністю досліджень із згаданої проблематики. Джерельною основою статті є праці, опубліковані українськими авторами протягом 2011–2022 рр. у наукових виданнях України (переважно періодичних).

Інтерес до китайської «м'якої сили» серед українських науковців (переважно політологів) почав проявлятися з початку 2010-х рр. В цей час з'являються перші публікації, присвячені цій темі. Головними напрямками українського наукового дискурсу, що стосується «soft power» КНР, є культурний, внутрішньо- та зовнішньополітичний, а також економічний. Окремо виділяються роботи, присвячені цій тематиці в контексті китайського наукового дискурсу, а також застосування публічної дипломатії та її різновидів, зокрема щодо України. Загалом в українському науковому середовищі позитивно оцінюють «м'які» можливості китайської культури, економіки та зовнішньої політики. Натомість оцінка внутрішньополітичних особливостей КНР (авторитарний режим, утиски свободи слова, переслідування інакомислячих тощо) в контексті розвитку її «soft power» є здебільшого негативною.

Однією з особливостей української наукової думки щодо китайської «м'якої сили» є те, що вона формувалася під значним впливом західних (зокрема Дж.Найя) та, як не дивно, російських дослідників. Це не могло не відбитися як на окремих поглядах, так і загальному спрямуванні дискурсу в Україні. Тільки невелика частина українських робіт побудована на основі китайських (китайськомовних) джерел (літератури), що можна пояснити мовними перепонами, а також обмеженим доступом до деяких інтернет-ресурсів КНР. Ще однією особливістю є те, що на сьогодні в українському науковому дискурсі не сформувалося усталене розуміння співвідношення між «м'якою силою» та її інструментарієм (засобами).

Ключові слова: «м'яка сила», публічна дипломатія, Китай, Україна, науковий дискурс.

The subject of the study is China's soft power through the prism of Ukrainian scientific discourse, clarifying its main directions and features. The relevance of this topic is explained by the growing role of the PRC as a world leader, prospects of Ukrainian-Chinese relations, as well as the lack of research on this issue. The source basis of the article is the works published during 2011–2022 in scientific publications of Ukraine (mainly periodicals) by Ukrainian authors.

Ukrainian scholars (mainly political scientists) have been interested in Chinese soft power since the early 2010s. At this time, the first publications devoted to this topic appeared. The main directions of the Ukrainian scientific discourse on the soft power of the PRC are cultural, domestic and foreign political, as well as economic. In general, the Ukrainian scientific community positively assesses the “soft” possibilities of Chinese culture, economy and foreign policy. At the same time, in the context of soft power, a negative assessment of China's internal political features (autocratic regime, oppression of speech freedom, etc.) prevails.

One of the features of Ukrainian scientific thought is that it was forming under the significant influence of Western (in particular, J.Nye) and, oddly enough, Russian authors. This has been reflected in individual views, as well as the general direction of Ukrainian discourse. Only a small part of Ukrainian works is based on Chinese (Chinese-language) sources (literature), which can be explained by language barriers, as well as limited access to some Internet resources of the PRC. Another feature is that to date, a well-established understanding of correlation between soft power and its tools (means) has not been formed in the Ukrainian scientific discourse.

Key words: soft power, public diplomacy, China, Ukraine, scientific discourse.

Постановка проблеми. Зростання ролі Китайської Народної Республіки у світовій політиці та економіці, а також її здатність впливати на сучасну систему міжнародних відносин є предметом ретельного вивчення науковців багатьох країн світу. Тривалий час у центрі досліджень залишалася так звана «жорстка сила» («hard power») Китаю, що спирається на тиск та примус. Але по мірі розширення китайським керівництвом зовнішньополітичних засобів, побу-

дованих на використанні «м'якої сили» («soft power»), яка заснована на привабливості (культури, цінностей, зовнішньої політики тощо), ця тема починає займати одне з помітних місць у світовій китаїстиці. Зростання інтересу до китайської «soft power» з початку 2010-х рр. спостерігається і в українській науці, у зв'язку з чим є потреба з'ясувати головні напрями та особливості вітчизняного наукового дискурсу щодо цієї тематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема «м'якої сили» Китаю крізь призму українського наукового дискурсу ще не була предметом окремого дослідження, що надає їй ще більшої актуальності. В роботі застосовано один із підходів до дискурсу як певної системи наукових знань, що пов'язані спільною тематикою та містяться в низці дослідницьких робіт. Джерельною основою статті є праці, опубліковані українськими авторами протягом 2011–2022 рр. у наукових (переважно періодичних) виданнях України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є з'ясування головних напрямів та особливостей українського наукового дискурсу, що пов'язаний з тематикою «м'якої сили» Китаю.

Виклад основного матеріалу дослідження. До окремої групи робіт, присвячених китайській «soft power», можна віднести праці, в яких значна увага приділена власне *китайському науковому дискурсу*. Як зауважує В. Кіктенко, останній значною мірою базується на теорії Дж. Ная, але не обмежується нею: крім досягнення зовнішньополітичних цілей, китайські вчені також звертають увагу на використання «м'якої сили» для виконання внутрішньополітичних завдань [7, с. 48]. І.Іваннікова зазначає, що, на думку китайських дослідників, за допомогою публічної дипломатії необхідно роз'яснювати політику КНР не тільки іноземцям, але й співвітчизникам [5, с. 100]. Також величезна увага в китайському варіанті концепції «м'якої сили» приділяється особам, які ухвалюють державні рішення та/або впливають на громадську думку [7, с. 48].

Активне вивчення даної теми, як зазначає І.Іваннікова, починається з кінця 1990-х рр., коли різко збільшилася кількість наукових робіт китайських авторів, присвячених цій проблематиці. Серед причин активного розвитку досліджень у цьому напрямі авторка виділяє наступні: 1) по мірі стрімкого економічного розвитку КНР її керівництво усвідомило необхідність нарощування «м'якої сили» як одного з атрибутів держави, що претендує на статус глобального лідера; 2) попри іноземне походження концепції, китайські науковці звернули увагу на те, що використання «м'яких» методів впливу завжди було важливою частиною культурної та політичної традиції країни [5, с. 99–100].

Як зауважують українські науковці, сьогодні в Китаї склалися два підходи щодо розуміння «м'якої сили» [7, с. 41; 5, с. 100]. Представники першого, домінуючого, підходу розглядають культуру як основу «soft power». На думку їхніх опонентів, головним в «м'якій силі» є політичний компонент (хоча не заперечується й значення культури).

В науці, зокрема українській, поширений *культуроцентричний* підхід щодо розуміння

«м'якої сили» Китайської Народної Республіки. Домінування культури в стратегії «soft power» КНР пояснюють багатим самобутнім культурно-історичним потенціалом китайської цивілізації [20, с. 97; 15, с. 28], а також браком, на відміну від країн Заходу, достатньої політичної привабливості (авторитаризм, комуністична ідеологія, порушення прав людини тощо) [12, с. 214]. Науковці зазначають, що культурний вплив Китаю має універсальний та всеохоплюючий характер, поширюючись як на західний світ, так і на азійський, африканський та латиноамериканський простори [20, с. 97–98; 17, с. 658]. Однак, на думку С. Бульбенюк, культурно-цивілізаційна привабливість Китаю є досить дискусійною внаслідок високого ступеня його автентичної культурної закритості та навіть екзотичності для представників інших цивілізацій [3, с. 45]. Як зауважують Л. Дорош та М. Яблонська, незважаючи на те, що КНР має надзвичайний культурний потенціал, їй важко знайти оптимальний баланс між старовиною та сучасністю. Крім того, поширення культурної «м'якої сили» утруднюється централізованим управлінням та цензурою сучасної культури всередині країни, а також складністю китайської мови, якій важко конкурувати з англомовним контентом. [4, с. 24].

Н. Бакланова та В. Букач зазначають, що «м'яка сила культури» перетворилася в китайському науковому середовищі на окремий напрям, який отримав інституційне оформлення у вигляді «мозкових центрів» «soft power» та спеціалізованих академічних журналів. Їхня мета – розробка культурних стратегій збільшення «м'якої сили» Китаю у світі. Крім того, концепція «м'якої сили культури» здобула в КНР широке визнання, виступивши частиною державної та партійної ідеології, що закріплена в офіційних документах. На думку китайських дослідників та керівництва країни, ядром «м'якої сили культури» Китаю мають стати елементи соціалістичної та традиційної культури, адаптовані до сучасних реалій. Баланс між ними, а також між складовими масової культури та універсальними загальнолюдськими цінностями, найефективніше забезпечать привабливість китайської культури всередині країни та за її межами. Науковці відмічають, що, на відміну від американського істеблішменту, наукове співтовариство КНР та її керівництво ніколи не наполягало на універсальності китайської культури, яка є альтернативою західній. Це найбільш привабливе країни, що чинять опір західному тиску [1, с. 117].

Як зауважує А. Кравченко, культурно-дипломатична діяльність КНР за кордоном є централізованою та контрольованою державою. Це виключає можливість участі незалежних недержавних акторів у формуванні стратегічних основ і практичних кроків культурної дипломатії Китаю. Навіть

відносно автономні інституції (культурні центри, університети, громадські організації), як зазначає дослідниця, прямо чи опосередковано контролюються державою (фінансово, ідеологічно) через партійні департаменти, відділи тощо [10, с. 99].

Одним з головних інструментів зовнішньої культурної політики КНР вважають Інститути Конфуція, що відповідають за поширення китайської культури та мови серед цільових аудиторій (переважно молоді – тому результати їхньої діяльності мають довгострокову перспективу) в країнах світу [13, с. 114, 116]. Як зауважує М. Трофименко, практика поширення мови та культури в діяльності Інститутів Конфуція є досить типовою для подібних інституцій, але система цих структур заснована на встановленні взаємовідносин та мережевої комунікації, що є найбільш важливим з точки зору генерування «м'якої сили» КНР [16, с. 342–343]. Крім того, їх унікальність полягає у тому, що вони діють у структурі закордонних навчальних закладів, а їхня глобальна мережа є щільною та централізованою (залежною від урядових органів Китаю) [16, с. 343–344; 13, с. 115–116].

Ю. Мателешко зазначає, що результатами дії культурно-мовно-освітніх засобів є не тільки позитивний імідж Китаю серед громадян багатьох країн, але й сприяння економічним і політичним інтересам КНР у світі [12, с. 217]. У підсумку це створює умови для реалізації потенціалу міжнародного лідерства країни.

Характеризуючи основні напрями культурної дипломатії Китаю, А.Кравченко зауважує, що Україна розглядається КНР як частина пострадянського простору (разом з Казахстаном, Таджикистаном, Росією, Білоруссю, Азербайджаном та ін.) [10, с. 101]. Це відбивається на формуванні уніфікованої культурної політики КНР щодо загального цільового сектору «Європа і Середня Азія». На підтвердження цього дослідниця вказує на функціонування на базі Уханського університету Інституту з дослідження Росії та України, що системно займається розробкою спільних стратегій культурної дипломатії, спрямованих на цільові аудиторії цих країн. Хоча останнім часом, на думку А. Кравченко, спостерігається адаптація та поступова модернізація міжкультурної комунікації з урахуванням національної специфіки вищезгаданих країн (про це свідчить, наприклад, поява української служби Міжнародного радіо Китаю) [10, с. 101]. Серед основних напрямів культурної дипломатії КНР в Україні дослідниця виокремила: 1) розвиток китайських інформаційних платформ; 2) пропагування вивчення китайської культури, мови та каліграфії; 3) популяризація давньої та сучасної культури і мистецтва Китаю; 4) сприяння міжнародній координації та порозумінню між Заходом і Сходом, Європою та Азією (велика роль в цьому авторка відводить Інститутам Конфуція);

5) використання потенціалу китайської діаспори в Україні [10, с. 101–102]. Загалом А. Кравченко вказує на зростаючу присутність акторів культурної дипломатії Китаю в українському культурно-мистецькому та освітньому просторах, що формують дієві платформи для популяризації традиційної та сучасної китайської культури та налагодження довготривалих партнерств [10, с. 102].

Варто виокремити **політичний напрям** дискурсу. Більшість українських науковців погоджуються з думкою Дж. Ная, що успішній реалізації «м'якої сили» КНР заважає її авторитарна політична система та пов'язані з нею явища (цензура у ЗМІ, політичні переслідування, утиски неурядових організацій тощо) [17, с. 661; 9, с. 202; 4, с. 26; 15, с. 28]. Відтак, як вважає Я. Турчин, Китай не зможе повноцінно реалізувати свою стратегію «м'якої сили» доти, поки він не лібералізує свій політичний устрій [17, с. 661]. До того часу основними прихильниками КНР (китайської моделі розвитку, або «Пекінського консенсусу») будуть авторитарні держави, що розвиваються. Інші ж країни, на думку Л. Дорош та М. Яблонської, ставитимуться до Китаю з недовірою, вважаючи його загрозою демократії [4, с. 26].

Деяко іншої думки щодо цієї проблеми дотримується С. Бульбенюк, яка вважає, що у просуванні стратегії «м'якої сили» (зокрема серед західної аудиторії) офіційна влада КНР головне значення приділяє створенню привабливого образу країни, що має свої особливі демократичні традиції та цінності [3, с. 46]. Науковиця зазначає, що додатковим важілем «soft power» Пекіна є високий рівень інституціоналізації авторитарної політичної системи КНР, яка може розглядатися як гарантія незмінності стратегічних пріоритетів зовнішнього курсу країни [3, с. 50].

В. Кіктенко зауважує, що у внутрішній політиці «м'яка сила» сприяє зміцненню ідентичності народу та підняттю його національного духу, збереженню та розвитку китайської культури, а також підтримує єдність КНР [7, с. 45].

Розглядаючи зимові Олімпійські ігри 2022 р. як інструмент зміцнення «м'якої сили», Н. Карпчук дійшла висновку, що амбітні цілі КНР загалом були реалізовані тільки на внутрішньополітичному рівні (продемонстровано управлінську ефективність партії та її лідера, здобуто широку підтримку внутрішньої аудиторії). Натомість на глобальній арені суттєвого покращення іміджевих показників Китаю (які погіршилися через звинувачення в поширенні COVID-19, геноциді уйгурів тощо) не відбулося [6, с. 140].

Зовнішню політику, яка в класичній концепції Дж. Ная розглядається як одна з основ «м'якої сили», українські науковці вважають однією з конкурентних переваг Пекіна. Дослідники, зокрема, вказують на збалансований характер зовнішньої

політики КНР, що здійснюється згідно принципів «гармонії світу» (розбудова неконфронтаційних відносин з іншими країнами та цивілізаціями), «мирного розвитку» та невторчання у внутрішні справи інших держав [17, с. 660; 7, с. 45; 3, с. 45]. Така політика, на думку науковців, сприяє утвердженню позитивного сприйняття Китаю іншими країнами, які готові стати його партнерами [17, с. 661], а також зміцненню міжнародної безпеки, стабільності та взаєморозуміння [20, с. 99].

Як зазначає В. Кіктенко, сьогодні сформувався два підходи щодо зовнішнього застосування китайської «м'якої сили»: 1) контрзаходи американській «soft power»; 2) засіб для досягнення КНР статусу світової держави [7, с. 45]. На основі концепції «м'якої сили» Пекін, на думку вченого, розробив власну інтерпретацію нового міжнародного порядку та визначив зовнішньополітичну доктрину, що базується на: 1) п'яти принципах мирного співіснування; 2) взаємовигідних економічних контактах; 3) розвитку діалогу для зміцнення довіри та мирного врегулювання спорів; 4) «мирному розвитку» Китайської Народної Республіки для підтримки миру в усьому світі [7, с. 46].

Українські дослідники підкреслюють активне застосування *публічної (громадської) дипломатії* як інструменту нарощування «м'якої сили» КНР, а також вказують на появу нових форм взаємодії з іноземними аудиторіями, що орієнтовані насамперед на викорінення міфу про «китайську загрозу» та створення іміджу відповідальної світової держави [11, с. 208].

Однією з характерних особливостей публічної дипломатії Китаю, на думку українських науковців, є провідне значення держави у формуванні та проведенні цього напрямку політики [5, с. 101–102; 18, с. 259; 11, с. 206–207]. Натомість підкреслюється відсутність ефективних недержавних механізмів у проведенні публічної дипломатії [18, с. 259] та незначна участь у цьому громадянського суспільства [5, с. 101]. Як прикметну особливість публічної дипломатії КНР Т.Краснопольська виділяє її регіональне спрямування: стратегія для країн Заходу базується на ідеї про те, що держави з різним політичним та соціальним устроєм можуть мирно співіснувати, а публічна дипломатія щодо країн «третього світу» ґрунтується на тезі про необхідність створення більш справедливого світового порядку, що забезпечує гідне місце для всіх країн [11, с. 207].

На початку ХХІ ст., як зазначає І.Іваннікова, поява концепцій розвитку та розстановка пріоритетів дозволили чітко сформулювати цілі публічної дипломатії КНР, що базуються на позиціонуванні Китаю як країни, яка: 1) пріоритетом діяльності визначає свій внутрішній розвиток і покращення життя своїх громадян; 2) прагне проявити себе як надійного економічного партнера; 3) виступає

носієм найдавнішої культурної спадщини; 4) є відповідальним членом світового співтовариства, що зацікавлений у будівництві гармонійного світу [5, с. 101]. Також до початку 2000-х рр. була сформована чітка організаційна структура системи публічної дипломатії Китаю, що включає Департамент з суспільних питань і Прес-канцелярію Держради КНР, а також Міністерство закордонних справ, Міністерство культури та Міністерство освіти [5, с. 101–102].

Як зауважує В.Циватий, поряд із класичним дипломатичним інструментарієм, Китаєм також застосовується «дипломатія панд» (практика дарування зарубіжним зоопаркам представників великих панд), кризова дипломатія (надання міжнародної допомоги), гастрономічна (кулінарна) дипломатія, а також діаспоральна дипломатія. Однак, як зазначає дослідник, китайська діаспора є також інструментом поширення іноземної «м'якої сили» щодо КНР [18, с. 259–260].

У контексті зовнішньополітичного напрямку варто окремо зупинитись на публікації І. Климчук та С. Орлова [8], присвяченій проникненню так званої «гострої сили» Китаю в українське інформаційне середовище та її вплив на формування суспільної думки. Як зазначають науковці, ця сила виникає тоді, коли китайська «soft power» глибоко проникає у різні сфери іноземних держав та виконує роль своєрідної «машини з формування образів» громадської думки, використовуючи, крім інструментів «м'якого» впливу, також маніпулятивні технології [8, с. 188]. Якщо «гостра сила» Росії в Україні є більш видимою, то її китайський аналог є більш «закамуфльований» [8, с. 189]. Цільовими групами такого впливу, крім середньостатистичних громадян, є журналістська, культурна та науково-освітня спільноти, серед яких формується здебільшого компліментарне ставлення до китайської держави [8, с. 190].

Однак, як зазначають згадані науковці, поки що цей вплив є недостатньо значним, щоб відкрито поширювати недемократичні цінності або формувати й використовувати політичну поляризацію в Україні (як було із російською «гострою силою»). Проте, через монополію на «вливання» інформаційного матеріалу з боку КНР та зважаючи на загальну необізнаність і певну стереотипізацію образу цієї країни, на думку І. Климчук та С. Орлова, виникла необхідність створення умов для збалансованого погляду на саму сутність Китаю як держави та його впливу на громадську думку в Україні [8, с. 190].

Можна виокремити *економічний напрям* українського наукового дискурсу. Загалом поширеною є думка, що стрімке економічне зростання КНР та стійкість китайської економіки щодо світових фінансових криз сприяють підвищенню іміджу країни, а, отже, і його «м'якої сили».

Як зауважує О. Чугаєв, поряд з об'єктивною складовою економічна сила КНР визначається також суб'єктивним сприйняттям людей в різних країнах світу, яке тісно пов'язане з такими поняттями, як «м'яка сила» та імідж країни. Провівши дослідження за даними по 43 країнах із різних континентів та розрахувавши показники іміджу Китаю за 2007 та 2013 рр. (ставлення до центру сили, а також експорт, імпорт і накопичені прямі іноземні інвестиції), вчений дійшов висновку, що імідж КНР покращують її міжнародна конкурентоспроможність, наука і технології та привабливість для туризму [19, с. 37–38]. Натомість економічне зростання та якість китайських товарів, діяльність компаній КНР та її торговельні зв'язки мають суперечливий вплив на імідж країни, а продукція масової культури взагалі мало впливає на покращення іміджевих показників Китаю [19, с. 38]. Суперечливим є також бачення КНР як економічного лідера: його «м'якій силі» не сприяють побоювання зростання потужного конкурента, особливо в сфері торгівлі товарами [19, с. 38].

Вважаючи ключовим ресурсом «м'якої сили» споживчі переваги (світові бренди, що несуть в собі модні тенденції, інноваційна техніка та технології), О. Білоконь зазначає, що Китай, за рахунок розширення цього фактору, має достатній потенціал для розвитку свого геополітичного впливу (хоча США і займають домінуючі позиції в споживчих перевагах) [2, с. 158–159].

До важливих компонентів «м'якої сили» Китаю українські вчені відносять економічну та гуманітарну допомогу країнам, що розвиваються (зокрема африканським) [17, с. 659; 20, с. 97; 14, с. 53]. Ефективним інструментом «м'якої сили» вважають також постійно зростаючі китайські інвестиції в економіку цих держав [19, с. 38] (КНР, на відміну від західних країн, не ставить перед ними вимоги щодо дотримання прав людини) [14, с. 53].

Зростанню «м'якої сили» Китаю, на думку Л. Дорош та М. Яблонської, також сприяли дії керівництва країни під час пандемії COVID-19, а саме «маскова дипломатія» (надання кваліфікованих кадрів та медичного обладнання постраждалим країнам) та «вакцинна дипломатія» (допомога вакцинами китайського виробництва). Остання, як вважають науковці, є способом КНР ще більше закріпити свою присутність та вплив у країнах із середнім або низьким достатком [4, с. 26].

Однією з *особливостей* українського наукового дискурсу щодо китайської «м'якої сили» є те, що значна частина праць дослідників побудована або на основі західних джерел [8; 6; 15], зокрема робіт самого Дж. Ная [20; 14], або ж під впливом російської літератури [5; 10; 1]. Є й публікації, де цей вплив є обопільним [17; 12]. Причому

в роботах, де помітний вплив західних наративів, нерідко присутні критичні погляди щодо Китаю (особливо це стосується його політичного устрою), тоді як статтях, де переважає російський вплив, – компліментарні (передусім підноситься культура та миролюбна зовнішня політика КНР). Також в останніх публікаціях помітна антизахідна риторика, що проявляється в критиці «американської ідеології та способу життя», які, «незважаючи на властиве їм упадництво, агресивно нав'язуються світу як єдине можливе майбутнє людства». Натомість «Китай, як він себе позиціонує, пропонує життєствердну та гуманну модель світового розвитку», що «є найбільш привабливою для країн, що чинять опір (західному) тиску» [1, с. 116].

Ще одна особливість полягає в тому, що на сьогодні не сформувалося усталене розуміння співвідношення між «м'якою силою» та її інструментарієм (засобами). Наприклад, в одних роботах публічна дипломатія розглядається як інструмент «soft power» [11, с. 208], а в інших – вона сама реалізується за допомогою інструментарію «м'якої сили» [18, с. 258]. Деякі автори ототожнюють культурну дипломатію Китаю з його «м'якою силою» [10, с. 98]. Є науковці, що вважають класичними інструментами «soft power» двосторонні міждержавні зв'язки та багатосторонню дипломатію [15, с. 29].

Висновки. Отже, інтерес до китайської «м'якої сили» серед українських науковців (переважно політологів) почав проявлятися з початку 2010-х рр., свідченням чого є поява перших публікацій, присвячених цій темі. Головними напрямками українського наукового дискурсу, що стосується «soft power» КНР, є культурний, економічний, внутрішньо- та зовнішньополітичний. Окремо виділяються роботи, присвячені цій тематиці в контексті китайського наукового дискурсу, а також застосування публічної дипломатії та її різновидів, зокрема щодо України. Загалом в українському науковому середовищі позитивно оцінюють «м'які» можливості китайської культури, економіки та зовнішньої політики, чого не можна сказати про внутрішньополітичні особливості КНР (авторитарний режим, утиски свободи слова, переслідування інакомислячих тощо). Однією з характерних особливостей української наукової думки є те, що вона формувалася під значним впливом західних (зокрема Дж. Ная) та, як не дивно, російських авторів. Це не могло не відбитися на окремих поглядах, а також загальному спрямуванні наукового дискурсу в Україні. Тільки невелика частина українських робіт побудована на основі китайських (китайськомовних) джерел (літератури), що можна пояснити мовними перепонами, а також обмеженим доступом до деяких інтернет-ресурсів КНР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бакланова Н. М., Букач В. М. Культурно-освітня стратегія КНР у зовнішній політиці. *Політичне життя*. 2022. № 3. С. 113–119. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.3.14>
2. Білоконь О. С. «М'яка сила» Китаю як інструмент формування нового міжнародного порядку. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип. 8. С. 157–159.
3. Бульбенюк С. С. Геополітичні й гео економічні амбіції та «м'яка сила» Китаю: зауваги до дискурсу про особливості просування й утвердження. *Китаєзнавчі дослідження*. 2022. № 2. С. 39–53. DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2022.02.039>
4. Дорош Л., Яблонська М. «М'яка» сила Китаю: оцінка ефективності та реакція на сучасні виклики. *Гуманітарні візії*. 2021. Т. 7. № 2. С. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.23939/shv2021.02.022>
5. Іваннікова І. Теоретико-методологічні засади дослідження «м'якої сили» КНР. *Емінак: науковий щоквартальник*. 2017. № 2 (18). Т. 1. С. 99–104.
6. Карпчук Н. Олімпійські ігри-2022 в контексті «м'якої сили» Китаю: глобальний вимір. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 2(13). С. 132–143. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2022-02-132-143>
7. Кіктенко В. О. Роль теорії «м'якої сили» у створенні нового образу Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. 2015. № 1-2. С. 39–50.
8. Климчук І. І., Орлов С. Ю. «Гостра сила» Китаю в контексті України. *Молодий вчений*. 2021. № 10 (98). С. 188–191. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-40>
9. Коротков Д. С. Публічна дипломатія – як інструментарій зовнішньої політики Китаю. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність*: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 199–203.
10. Кравченко А. Культурна дипломатія Китаю в Україні: ціннісні вектори взаємодії. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: збірник наукових праць. Переяслав, 2021. Вип. 75. С. 98–103.
11. Краснопольська Т. М. Публічна дипломатія як складова «м'якої сили» Китаю. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) у 2 т. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 206–209.
12. Мателешко Ю. П. Культурно-освітні інструменти «м'якої сили» Китайської Народної Республіки. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність*: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 214–218.
13. Мателешко Ю. П. Особливості інститутів Конфуція як інструментів «м'якого» впливу Китаю. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність*: матеріали XVI міжнародної наукової конференції, 30 листопада 2022 р., м. Київ. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 114–117. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-284-8-28>
14. Мовчан М. Концепція «м'якої сили» в американсько-китайських відносинах. *Зовнішні Справи*. 2015. № 4. С. 52–53.
15. Сенченко О. Особливості національних моделей «м'якої сили» КНР і США. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 8. С. 24–30.
16. Трофименко М. В. Інститут Конфуція як механізм реалізації публічної дипломатії Китайської Народної Республіки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2016. Вип. 15. С. 335–345.
17. Турчин Я. Б. Стратегія «м'якої сили» КНР: основні механізми реалізації на початку XXI ст. *Гілея: науковий вісник*. 2011. Вип. 54 (№ 11). С. 657–662.
18. Ціватий В. Г. Публічна дипломатія та основні напрями політики «м'якої сили» Китаю в умовах поліцентричного світоустрою XXI століття: інституціональний і діаспоральний аспекти. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність*: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 257–261.
19. Чугаєв О. Міжнародні економічні фактори іміджу Китаю у країнах світу. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. 2015. Т. 1. № 43. С. 36–39.
20. Шевчук О. В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку XXI століття. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. Вип. 150. Т. 162. Політологія. С. 96–100.